

JOZEF ŠUCHA

Diskusný príspevok na konferencii – Veda, médiá a politika

Smolenice 17. – 19. októbra 2007

Vyjadroval som sa k jednotlivým referátom rovnako ako vo všeobecnej rozprave, preto je tento môj príspevok súhrnom názorov i stanovísk, ktoré som počas konferencie vyslovil.

„V starom Grécku bolo nemysliteľné, aby politik nebol cnostný, v súčasnosti je nemysliteľné, aby politik (vo väčšine prípadov) bol cnostný,“ dalo by sa povedať parafrázujúc slová z referátu, ktorý odznel na konferencii. Táto veta nie je pokusom o hanobenie politikov, ale je to skôr vyslovenie podstaty problému dneška, keď tak často, a nie len na Slovensku, voláme po kultúre v politike a vo vzájomnej medzilidskej komunikácii všeobecne. Môžu v tejto situácii pomôcť médiá pri kultivovaní spoločnosti a najmä majú na to vytvorené podmienky vonkajšie a vnútorné?

Sú médiá v demokratickej spoločnosti slobodné, alebo sú pod politickým tlakom? Nie sú spolu s politikmi pod vplyvom finančných skupín a korporácií? Veda o politike prináša teórie, ktoré by mali politici a médiá uplatňovať v praxi. Ale aká je skutočnosť? Majitelia súkromných médií chcú zisk. Tomu sa podriaďuje obsah médií a ich technické vybavenie. Šetrí sa na mzdách, preto sa prijímajú redaktori bez vysokoškolského vzdelania. Sú „tvárni a lacní“. Hlavným „bohom“, ktorý rozhoduje v elektronických médiách, sú „píplmetre“ a predajnosť printových médií.

Mnohí diskutujúci zdôrazňovali skutočnosť, že slovenské médiá sú v rukách zahraničného kapitálu a píšú tak, aby to v konečnom dôsledku vyhovovalo medzinárodným korporáciám. Lenže verejnoprávne médiá – STV a SRO – sú už takmer dve desaťročia v rukách demokratických politikov tohto štátu. Ich stav je však čoraz katastrofálnejší. Najkritickejší je stav v Slovenskej televízii, ktorá „sa hľadá“ častými výmenami riaditeľov, pričom stále prevažujú politické kritériá nad odbornými.

Politika podľa filozofov je múdre úsilie o všeobecné dobro. Žiaľ, zatiaľ sa zdá, že úsilie nie je príliš múdre a všeobecné dobro sa zväčša v praxi posudzuje cez prizmu vlastného dobra. Potvrďuje sa, že človek je skutočne slobodný iba v myslení, v konaní je slobodný iba podmienene.

Šokujúce boli „pohľady do duše médií“ – nežiaduce názory sú vytláčané do mediálneho tieňa, ľudská tragédia sa stáva produktom zábavy a dobročinnosť meradlom zisku. Diskusným reláciám chýba pluralita názorov. Neumožňuje sa občanovi vytvoriť si vlastný názor na základe faktov, ale podsúvajú sa mu už hotové závery. Napríklad, koľko sa hovorí o priamych prenosoch z parlamentu. Nie je dôležité, koľko divákov by ich sledovalo. Kriticky myslieť môže iba ten, kto má možnosť dostať sa k faktom. Preto je úlohou štátu vytvoriť občanom túto možnosť.

Možnosti manipulácie s verejnou mienkou a skresľovanie skutočnosti, často aj neúmyselné, by sa tým v spoločnosti korigovali. Bežný konzument si ani neuvedomuje, že už samo použitie

určitého slova zakrýva skutočnú podstatu problému. Prepadnutie krajiny sa nazýva záchrannou misiou, chudobný človek je človek s nízkym príjmom, zvyšovanie cien je úprava atď. Túto slovnú ekvilibristiku s obľubou využívajú aj politici. Nie je náhoda, že britská televízia (BBC) požaduje od svojich redaktorov, aby komunikovali jasne a používali inteligentnú formu jazyka.

Neprístupnosť faktov pre bežného občana, manipulatívne techniky a pod. otvárajú dvere mediokracii, ktorej faktická moc vyplýva zo schopnosti narábať s fiktívnou mocou.

Vzťah politici a médiá na konferencii zaznel v niekoľkých referátoch. Mediálna (ne)gramotnosť, nielen politikov, je jedným z najpodstatnejších faktorov vzájomnej revnivosti. Výhrady politikov k médiám sú často oprávnené, ale čo robia politici, aby sa to zmenilo? Majú dostatočnú sebareflexiu a úprimnú snahu hovoriť o podstate problémov? Prečo tak často politici reagujú na udalosti v televízii, a nie na udalosti samotné?

Záveru vedcov, ktoré odzneli v referátoch, ale i pripomienky praktikov nevytvárali príliš optimistickú atmosféru, žiaľ, nedá sa povedať, že ich reflexia stavu spoločnosti nebola pravdivá. Ukázalo sa, že mnohé zásahy do štruktúry mediálneho prostredia v minulosti sa tiež podieľajú na tomto stave. Zrušenie Novinárskeho študijného ústavu, výskumného ústavu v rozhlase a absencia odbornej novinárskej tlače, to všetko vytvára priaznivé podmienky pre tých, ktorým vyhovuje tento stav a pre ktorých je „novinársky samorast“ bez potrebného vzdelania milší ako vzdelanec s praxou. Napriek tomu súhlasím s väčšinou účastníkov konferencie, ktorí konštatovali, že kultúra v práci politikov i etika v činnosti novinárov majú svoje miesto, a verím, že postupne, aj pod tlakom čoraz vzdelanejšej a rozhládenejšej spoločnosti, sa tento priestor bude rozširovať.